

Pisiyachisqa qillqa

Ucrania suypaq Rusia suyuwan awqay ch'aqwayman chayasqanku, jinallataq China llaqtamanta jamuq chay athun unquyrayku wisq'aykukuykuna kaqtin, tukuy kay pachapim mana allin kaykunata, jinataq imaymana puquykunapaq chanin wicharisqa kapun. Imachus mikhuykuna jinataq kallpachaykunapaq chanin wichariqtinqa, mayk'aq llaqtakunapichus puquyninkuqa mana allimpi taripakun, chaytaq kay América del Sur chayniq jallp'anchispiqa anchatapuni wajkaq juch'uy puquykunapaq chaninta wiharichisqa. Ajina kaqtinmi, kay Bolivia suyunchispiqa kunan 2022 tukuchaypaqqa 4.9 chhikam sapa pachajmanta puquykunaqa wicharisqa. Chaywampas, puquykuna chaninta sumaqta apaykachanku chaykuna, jinataq pikunachus chay chawpiman waykuykuchkanchis chaykunapas, astawanmi política monetaria chay yuwaykunata intereses chayta jurqunapaq yuwachkanku.

Política monetaria chay yuwaypaq purichisqanmanjinaqa, tukuy kay pachapim puquykunapaq chanin wiharipurqan, chaytaq, llakiy phutiytam tukuyinkupaq apamun. Tukuy kaypachapi puquykunapaq chaninqa 2.9 chhika sapa pachajmanta wicharinan suyakurqan, chaywampas kay 2022 watamanqa, Banco Mundial chayqa 1.2% chhikalla wicharisqantam, yachachimurqawanchis. Ajinamantam, kay wata tukuchaypaqqa, puquykunapaq imayna wicharinanta suyakurqan chaymanta niqtimpas juch'uylatam wiñarisqa. Chaymantaq Estados Unidos chay llaqtapaq qulqin astawan kallpachakunapaqmi qulqi pakaqkuna jinallataq imachus qulqi manuqkunapaq, munasqankumanjina apaykacharqanku, chaytaq wakinkunaman qulqinjawapi wiñarichirqan. Chaywampas, imachus Fed chaypaq yuwayninmanjinaqa, chay qulqi wicharisqanqa juch'uymanta juch'uy pisiyapurqan, ajinamantam dólar qulqiqa, tukuy chhikakunapi khuskayapurqan.

Chaymanta niqtimpas, qhipankaq suqta killakunapiqa, China llaqtapaq puquyninku imayntachus puririchkan

chayllatam qhawasqa kapurqan, chaytaq, llaqta chawpipi ask'amalla wicharimusqantam qhawakurqan. Jinallataq, 2022 wata tukuchaypiqa, Asia nisqa jallp'aniqpim chay athun unquypaq wajmanta jatarisqanmi riqsichikumurqan, chaytaq, imaymana yuwaykunatam sumaqpacha purinampaq mayk'aq jark'aqakuykunata ñawpaqman purichisqanta yuwarqanku.

Ajinamantam, pikunachus kay Bolivia suyunchiswan rantinakunku chaykunawan ask'amalla puquyninkuna wiharirqan. Boliviapiqa, PIB chayqa 2022 wata qallarypi 2.38% chhikamanta, 5,04% chhikamam puquyninkunamanta urayniqman jalaqapun.

Nuqanchispaq puquyninchiskunamantaqa, chhaqay 2021 watamanta niqtimpasqa, uj chhikata wiñarisqam. Kay COVID-19 athun unquymanta niqtimpaq jinataq Rusia llaqtapaq Ucrania llaqtawan ch'aqwayman waykusqankumanta niqtimpas, tukuy kaypacha jallp'aniqpim uj chhikan qulqin wiñarisqanmantaqa allinman rikukun. Ajinamantam chajra puquykuna jinataq puquchinapaq wanukuna soya manachayqa urea chaykunapaq chaninpas sumaqmanta rikukurqan; jinallataq Bolivia suyupi petroleopaq chanimpas, ajinamantam gas natural chayta wajniqman apachisqanwampas chaninkunaqa allinmanta rikukurqan. Chaywampas, qhuya minakunamanta jurqusqa minerales kaqkunapas, kikiñantaq chaninkunaqa chayllapi kachkarqan; imaraykuchus ñawpaqqaq kimsa killapiqa, quripaqa jinataq qulqipaqpas chaninqa wiharirqanmi, chaytaq qhipakaq killakunapiqa kikiñanmi iraqpurqan.

Tukuy chaykuna wajniq suyukunapi ajina kasqanmanta jinataq suyunchispi qulqin sumaqta rikusqa kananmanta, imaymana yuwaykynatam qulqin kurajyachkaq kanampaq puririchikurqan. Ajinamantam ñaqa iskay watakuna sumaqta qulqin waqychasqa tarikupun. Wajniq llaqtakunamanta qhawarisqataq, suyunchispaq qulqinqa uj chhikanta pisiyarqanmi, imaraykuchus empresakunapaq qulqi

churasqanwan jinataq paq kakusqanchis qulqinwanqa manam sumaqta manunqa khuskachasqachu kapusqa. Wajniqmantaqa, jawaniq llaqtakunamanta qulqi mañakusqanchisqa, allinmanta khawasqam kakuchkan, imaraykuchus kutichinanchispaqqa qulqinchis kapuchkawanchismi.

Kay jina kasqanmantataq, Banco Central de Bolivia chayqa, qulqinchis sumaqman puririkuchkallanampaqqa, imaymana yuwaykunamanmi yanapakuchkallan, ajinamantam qulqi ch'iqichinapaq sumaqta puriykuchiskan. Ñawpaqqaq riqsichiykunapiqa, BCB chaypaq qulqi mañjaykunamanta yapanakunaqa, qulqi ch'iqirachisqanmanta jinataq quli apaykachanamanta niqtimpas khuskanllam kakuchkan.

Iskaykaq riqsichiykunapitaq, BCB chaymanqa mayk'aq yuwaykunam wajmanta qulqi churaykusqa kasqanmanta riqsichikurqan. Kay qulqi churaykusqataq, EIF chaykunamanmi mañakuykunawan churaykukurqan, chaykunataq Quli waqaychasqakunapaq jinataq Banco de Desarrollo Productivo chaykunapaq qulqi mañasqankunawanmi kutichinapaq rimayninta qunku, ajinamanta IFD jinataq CAC chaykunaman qulqita qunapaq. Kikillantaq, BCB chayqa chayjina kallpachaykuna ñawpaqman puririnampaqqa, imaymana yuwaykunatam puririchirqan, ajinamantam 2022 wata qallariypiqa Fondo CPRO chayta tiyarichirqan, kikillantaq FIUSEER chaytapas kallpacharirqan, chaytataq qulqi yapaykunawan jinataq electrónica nisqakunaniqtam allin kanampaq yanaparisqa.

Ajinamantam, chayjina yuwaykuna purichiq kamachijqa, allinmanta qulqi ch'iqichinapaq jinataq qulai apaykachqkuna sumaqmanta khuskalla puririnankupaq kallpachakurqanku, ajinamantam qulqi qhatukunapi, pakana chhikakunapipas mana llakiykuna kanampaq qhawarirqanku, jinallataq waj sapa qulqi mañaqkunapas, qulqinta kutirichikupurqanku. Ajinamantam, kamachiy jurquqwan, Órgano Ejecutivo chaywan rimanaripa qulqinchis sumaqpacha ch'iqichisqa kanampaq jinataq imaynatachus apaykachasqa kanampaq llank'arisqaku. Ajinamantam, suyunchispi puquyninchiskuna sumaq wicharinampaq yanaparisqa karqan.

Waj suyukunapaq qulqin chaninchayninpas imaymanamanta wiharichisqa jinataq uraykuchisqa kachkaqtimpas, boliviano qulqinchispaq chaninqa kikillanmi kakuchkarqan, chaytaq, dólar qulqipaq chaninchaynin imaynachus kachkan chaymanjina

qharisqam purirykukuchkan. Kikillantaqmi BCB chaypas tukuyninchis chay waj qulqikunata chhalakunanchispaq imaymana yuwaykunata churarqan.

Jawaniqmanta jinataq nuqanchis ukhumantapachapas, puquykunapaq chanin wichariqtimpas, Bolivia suyunchispiqa kay 2022 watapaqqa, 3,1 % chhikallanmi yaparikun, ajinamantam chay chanikunaqa khuskallampi qhiparapun, jinataq kay America de Sur chay jallp'apipas, tukuy kaypachamanta niqtimpas uj juch'uylla rik hukupun. Chayjina ruwakusqanqa, Gobierno chayniqi imatnatachus qulqi apaykachana kachkan chay yuwaykuna sumaqta purichisqanraykum ajinata riqsichikun, chaymantay imaynatachus puquchiqkuna jinataq urichi qkucha yanapakurqanku chaypas riqsichikullantaq; chaywampas imaynatachus qhatukunanchis; mayk'aq puquykunachus maytapuni munakun chaykuna pisi chaniyuq kanampaq suyunchispaq quqinwan yapaykunchis chaypas; wajniq qulqikunapaq chanin khuskalla kasqan; política monetaria chay yuway sumaqta apaykachakusqan; jinataq sumaqta qharisqanchispaq sumaqtapuni purischkan chaypaq riqsichikullantaq.

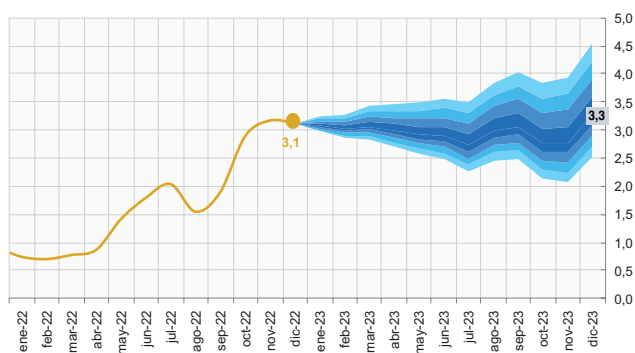
Sistema Financiero chaypaq puriyinintaq, kay 2022 watapaqqa, 6,2% chhikam qulqichurakuqkuna karqan, 7,5% chhikataq qulqi mañarikuqkuna, mana qulqi kutichiqkunataq kikillanmi urayllapi kachuchkarqan, qulqi apaykacha qutuchaykunapaqtaq kay boliviano qulqin sumaqta khuskachasqanwantaq 99,2% chhikam qulqi mañarisqankuwan wiharirqanku, jinataq 86,3% chhikataq qulqita saqikuqkunawan. Tukuy chaykunaqa ajinatam wiharikuchkallarqan Santa Cruz llaqtapaq sayaykusqa kachkaqtimpas. Kikillantaqmi mayk'aq chaninkunapaq sumaqpachata wiñarisqa, chaytaq qulqi mask'aqkunapaq sumaqta qhawarisqanmanjina.

Chayjina kachkaqtin, puquyninchis qulqichasqanwanqa wiharikuchkallanmi, ajinamantam imachus kay PIB nisqa kachkan chaypas 4,3% chhikata kay kinsa killakunamanma kinsakaq qutuy killapi kay 2022 watamanta wiñarisqan riqsikun. Wajniqmantataq, imachus q'ipikuna apaykacha qkuna jinataq willay purichi qkuna, urichi qkuna, sach'acha qkuna, jap'iqkunapiwan imaymanamanta puquyninchiskuna sumaqta wicharinampaq llank'arinku. Chhikankamataq, mayk'a qulqitataq uqharisun jinataq políticas económicas chay yuwaypaq puririkuchkallasqan, tukuy chaykuna mayk'a qulqi munakusqanta kallpacharirqan.

Wajniq suyukunapaq qhawarimuwas qanchisantataq, imayntachus qulqi mañakusqapaq puquynimpaq chanin khushkhasqa kanan wajkunapaq qulqin wiñarisqa kachkaqtimpas, chaypaq kay 2023 watapi sumaqta rikukunanta suyachkanku. Ajina kachkaqtimpas, kay política monetaria yuwayman mana allin wajniq yuwaykuna tukuy kaypachapi qulqi wicharisqanman mana allinman churanman. Kay América del Sur, chay jallp'aniqkaqpíqa, qulqi wiñariyqa ask'amallam puriykunqa, ajinatam imachus kay Banco Mundial chayqa 1,1% chikalla wiñarinanta suyachkan, kikillantaq FMI chaypas 1,6% chhikalla wiñarinanta suyachkan (chaytaq 0,5pp chhika chanilla yuwasqamanta niqtimpas kanman) jinallataq CEPAL chaypas 1,0% chhikalla wiñarinanta pisi suyaywan qhawachkan; kikillantaq wajniqmanta qulqi taripana uj chhikan jark'arina kasqanta suyachkallantaq.

Wajniqmantaqa, kay 2023 watapaq PFF chaypi qhawarisqanta rikuspaqa, Bolivia suyunchispi qulqin wiñananqa 4,9% chhikana kanantam suyakun. Chaytaq covid unquy chayamusqanmanta kayniqman imaynatachus tukuy llank'aykuna khuskalla kapusqanrayku ajina kanman, imayraykuchus tukuy llank'aykunam wajmanta jatarirqupun. Chaymantaq imaymana ruwaykunawanmi suyunchispaq puquyninman yapakunman kay gobierno niqmanta llank'aykuna ruwasqanrayku. Kikillantaq kay 2023 wata tukuchaypaqqa 3,3% chhika wiñarinanta suyakun, chaytaq 2,5% chhikamata 4,5% chhikankama wiñarinanta suyaspa.

**Qulqi wiñariy jinataq pisiyay qhawarisqa
(Sapa pachajmanta)**

Jap'iy: Banco Central de Bolivia

Qilqaykuna: Kay rikhuchis saltaqa maymantachus jamuchkan chaypi qhawarisqam.

Imaymana puquykunata kaya suyunchispi wiñarichisqanchistaq políticas monetarias chay yuwaywanqa astawanmi kallpachakun. Chaywampas, BCB chayqa, yuwayniman puriykuchisqanwanjinaqa, puquy urikunapaq chanin khuskalla kanampaqmi

ruwananmanjina llank'arichkan. Ajinallataq sapa khuskam imaymana mana allinkuna mana jamunampaq qhawarichkallantaq. Chayjina kaqtintaq, chay chhikamantapacha, puquy urikunapaq chaninkuna khuskalla kananta jinataq qulqinchispaq chanimpas mana uraykunampaq rimayninta quchkan, ajinamantam kay suyunchispi qulqi chanin wicharinanta suyachkanku.